

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

A gondolkodás tere

Perspektivizmus, mozgás és affektivitás a filozófiai gondolkodásban

Farkas Henrik

Témavezető: Dr. Angyalosi Gergely

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2011.

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása:

Az értekezés célja a filozófiai gondolkodás terének bemutatása. E tér értelmének kibomlását a filozófiai gondolkodás tapasztalatának leírásán keresztül mutatjuk be. A leírás a gondolkodás tapasztalatának komplexitásával szembesít. Ez a komplexitás maga a gondolkodás tere. Az elemzés nem lép fel a teljesség igényével, hanem meghatározott szempontokat vezet be a vizsgálódásokba, és ezeket kívánja vezérfonalként használni. Az egyes szempontok elemzése további, olyan fogalmak bevezetését követeli meg, amelyek hozzájárulnak a fő csapásirányok cizellálásához. A gondolkodás tapasztalatát elsőként a perspektivizmus szempontjából vizsgáljuk meg. Itt abból indulunk ki, hogy a filozófiai gondolkodás sajátosságának tekinthető, hogy több perspektívából képes igazoltan értelmet társítani egy tárgyhoz, miközben igénye is van az egyértelmű tárgyrögzítésre. E vizsgálódás szükségképpen vezet tovább két újabb szempont, a gondolkodás mozgásának és affektivitásának elemzéséhez (ez utóbbit Lévinas és Merleau-Ponty ide vonatkozó gondolatainak felhasználásával végezzük el). Az előbbi a gondolkodás két fajtájának megkülönböztetéséhez és azok kifejtéséhez vezet (elidőző-töprengő és felismerő gyorsuló gondolkodás), az affektivitás kapcsán a gondolkodást ért különféle hatásokat és a vágy jelenlétét elemezzük, és arra próbálunk rámutatni, hogy a filozófiai gondolkodás nem függetlenítheti magát tőlük, sőt azok nélkül nem lenne képes a maga komplexitásában sem megjelenni. E szempontok nem csupán egymással állnak szoros kapcsolatban, de meglátásunk szerint a gondolkodás terének kibomlásáért is mindenekelőtt ők felelnek. A probléma horizontját a perspektivizmus nyitja meg, ugyanakkor a dolgozat gerincét a gondolkodás tapasztalatának e három fogalom alapján történő elemzése együttesen alkotja. Célunk annak érzékeltetése, hogy a gondolkodás perspektivizmusa, mozgása és affektivitása elengedhetetlen szerepet játszik abban, hogy a legkülönbözőbb gondolati alakzatok (a platóni ideatan, az arisztotelészi etika, a descartes-i *cogito*, a locke-i empirizmus, a legkülönbözőbb saját gondolatok stb.) olyan közösséget képeznek, amelynek elemei között meghatározott rendalakzatok sokasága alakulhat ki. A dolgozat rövidebb, második felében a gondolkodás terében megjelenő gondolati alakzatok egymáshoz való viszonyát nézzük meg; egyrészt mint egymás ellenségeit, másrészt mint lehetséges összekapcsolódások rendszerét. Reményeink szerint e leírásokban válik teljesen világossá,

hogy a filozófia heterogén gondolati alakzatai egy olyan közös térre utalnak, amely kijelöli a filozófiai gondolkodás specifikumát. A filozófiai gondolkodás terét tehát nem lehetséges semmiféle definícióval visszaadni, hanem a legkülönbébb szempontok elemzése vezet el annak körülhatárolásához.

Az alkalmazott módszerek vázolója:

Mivel a filozófiai gondolkodás meglehetősen színes és heterogén filozófiai hagyományt hozott létre, az elemzéshez érdemes olyan megközelítési módot választani, amely kellő rugalmassággal viszonyul a gyakran egymásnak is ellentmondani látszó filozófiai megnyilatkozásokhoz. Olyan megközelítési módra van tehát szükség, amely előzetes elvi megfontolásból nem hogy kizárna bizonyos gondolati alakzatokat, hanem épp ellenkezőleg, alkalmasnak mutatkozik arra, hogy azokat úgy juttassa szóhoz, ahogy minden kívülről rájuk aggatott értelmezéstől függetlenül, a maguk belső logikája alapján számunkra megjelennek. Ahhoz a szempontoz is ragaszkodunk, hogy a filozófiát ne csupán témája, eszköztára, célja stb. tekintetében vizsgáljuk, hanem művelésének módja, a megjelenő gondolkodás, vagyis a gondolkodás tapasztalata kapjon benne hangsúlyt. Végül fontosnak tartjuk azt is, hogy megfelelő kereteket találjunk a gondolkodás tapasztalata és a több szinten újra és újra felbukkanó értelemsokaság kapcsolatának tárgyalásához. E feltételeket két kortárs filozófiai mozgalom egyes tendenciáiban leljük meg, a fenomenológiában és a posztstrukturalizmusban, azon belül is G. Deleuze gondolkodásában. Az értekezésben nem a két mozgalom egészére támaszkodunk, hanem azokra a bennük található mozzanatokra, amelyek segíthetnek megvilágítani valamit a filozófiai gondolkodás tapasztalatából és abból a filozófiai térből, amit e tapasztalat bont ki. Így amellet, hogy sok esetben rájuk hagyatkozunk, gyakran a tőlük való elhatárolódást is jeleznünk kell.

Nehéz lenne vitatkozni azzal az állítással, hogy a gondolkodás minden fajtája együtt jár az értelem valamely formájának fennállásával. A fenomenológia egyik sajátosságát, szemben más gondolkodói beállítódásokkal, talán éppen az adja, hogy nem csupán rejtett módon feltételezi a fenti állítást, de kiindulópontjává és elsődleges témájává is teszi azt. Ez a sokat emlegetett intencionalitás elképzelésének egyébként meglehetősen

sokrétű gondolatában érhető tetten: csak azok a dolgok jelennek meg valamilyen formában, amelyek értelemmel bírnak, és csak azok a dolgok értelmesek, amelyek valamilyen formában meg is jelennek. A fenomenológia, szemben például a nála nem sokkal később fellépő logikai pozitivizmussal, nem azt vizsgálja, hogy mi az értelem és milyen feltételek fennállása esetén beszélhetünk értelmes illetve értelmetlen megnyilatkozásokról, hanem az értelemek deskriptív analízistét végzi el, azaz azokat az elemeket próbálja elrendezni és leírni, amelyek *a már fennálló értelem* felbukkanását meghatározzák. A fenomenológiai látásmód más látásmódokkal szembeni előnyét talán épp az szolgáltatja, hogy módszertani elvéből fakadóan minden lehetséges értelemalakzat irányába teljes nyitottságra törekszik.

E megközelítés bizonyos mozzanatai mindenképpen alkalmasnak tűnnek arra, hogy vizsgálódásainkban rájuk hagyatkozzunk. A fenomenológia eszméjének és módszerének része minden megjelenő dolog elemzése, így a legkülönbélebb gondolatalakzatoké is, továbbá egyik legfontosabb témája a gondolkodás tapasztalatának és a hagyománynak a viszonya. Ugyanakkor bizonyos korrekciókat is érdemes elvégeznünk rajta, amely reflektálatlanul hagyott előítéleteire vonatkozik. Egyrészt lemondunk az eredeti tapasztalat eszméjéről, és helyette különféle, egymással semmilyen hierarchiában nem lévő értelemalakzatokról beszélünk. Ezzel a tettel éppen a fenomenológia eredeti céljára hivatkozhatunk, amely szerint egyetlen megjelenő gondolatalakzatot sem zárhatunk ki a gondolkodásból. A másik változtatásunk a fenomenológiának a hagyományhoz fűződő kapcsolatára vonatkozik. A hagyomány, a fenomenológia szubjektív perspektívájában nem más, mint a már elgondolt és tudott gondolatalakzatok összessége (az ókortól napjainkig), ami folyamatosan körbeöleli az aktuális gondolkodást. Amennyiben a hagyományt történelemmé alakítjuk, egyrészt egy olyan sémára redukáljuk (a történelem sémájára), amely csak egy lehetséges gondolatalakzat (a racionalizmushoz, az empirizmushoz, a fenomenológiához, a strukturalizmushoz stb. hasonlóan) sok egyéb gondolatalakzat mellett, másrészt leválasztjuk a gondolkodás tapasztalatáról, és azt a látszatot keltjük, mintha a filozófiai gondolkodás és a filozófiai hagyomány két, egymástól élesen elválasztható dolog volna. Olyan megközelítést ajánlunk tehát, ahol a legkülönbélebb gondolatalakzatok és irányok, amelyek ugyanúgy részei az aktuális gondolkodásnak, mint a hagyománynak, egyetlen közös teret alkotnak. Amennyiben ténylegesen metafizológiát kívánunk művelni, egyszerre vagyunk kénytelenek számot vetni a filozófia sokszínűségével, a különféle rendszerekkel, irányzatokkal, gondolatokkal, és kapcsolódásokat keresni e sokszínűségben. Egyszerre kell tehát a filozófiai hagyomány ismeretével rendelkezni, és olyan összhangot találni az ismeretek között, amely

megakadályozza egyrészt azt, hogy a filozófiai hagyomány doxográfiává váljon (mint a kézikönyvek többsége), de azt is, hogy olyan filozófiai elképzelés alá rendeljük a hagyományt, amely önkényes módon szelektál belőle (a filozófiai irányzatok többsége ilyen). E törekvések támpontjait a posztstrukturalizmus bizonyos tendenciáiban, azon belül is különösen Deleuze munkásságában fedezhetjük fel, amelyek termékenyen kiegészíthetik a megjelenő értelemalakzatok leírására vállalkozó fenomenológiai látásmódot.

Deleuze szerteágazó munkásságából két elképzeléssel vetünk számot. Az egyik a filozófiai gondolkodás tapasztalatát és a filozófiatörténethez való viszonyt érinti. Itt Deleuze saját gondolkodási „síkjával” metszi át a filozófiai hagyományt, és a metszéspontok találkozásának elemzése, valamint azok összekötései egyszerre mutatják meg gondolkodásról vallott nézeteit, és alkotnak egy sajátos filozófiai kánont. Ugyanakkor mind a filozófiai gondolkodás, mind a filozófiai hagyomány rekonstrukciója szelektív, amennyiben bizonyos szerzőket és elemeket beemel a gondolkodás terébe, míg másokat kizár a gondolkodás közös platformjáról. Deleuze (és szerzőtársa Guattari) a *Mi a filozófia?* című könyvben egy másik modellt is ajánl a filozófiai hagyomány megközelítéséhez. Ez egyrészt megtartja az időiség valamilyen formáját, másrészt elveti a történetiséget. Az egyes filozófiák meghatározott rendben alakulnak ki, például a hume-i és leibniz-i gondolkodásnak már létre kellett jönnie, hogy kialakuljon a kanti gondolkodás, ugyanakkor az egyes gondolkodások kialakulása egyáltalán nem esik egybe a filozófia lineáris történetével. A kanti gondolkodásnak részét képezi a platóni (az ideák problémája), de nem jelenik meg benne Ágoston, miközben maga az ágostoni idő új jelentést kap a husserli időtudat elemzésével, ahogy a heideggeri lét is újraolvasható Arisztotelész szűrőjén keresztül. A gondolkodás teljes mozgása a történeti időn kívül halad, azt keresztbe kasul bejárja. Deleuze javaslata szerint az egyes filozófiákat úgy kell elképzelni, mint az egymásra halmozódó földrétegeket, amelyek kialakulásukban történeti időrendet követnek, de tényleges működésük átível azon. A síkok részlegesen egymásba is hatolhatnak, egyesek fel- míg mások lecsúsznak a rétegekben, de össze is gyűrődhetnek vagy ketté is szakadhatnak. Sőt, bizonyos rétegek újra megjelenhetnek (ahogy a platóni gondolkodás ismét megjelenik a neoplatonikusoknál, vagy a kanti sík a neokantiánusoknál). Ez azt jelenti, hogy a gondolkodás nem annyira egy történetben, mint inkább egy geográfiai-térbeli keretben mozog.

Deleuze kétfajta megközelítésben tárgyalja a filozófiát: a filozófiai gondolkodás tapasztalataként és filozófiatörténetként. Amikor magáról a filozófiai gondolkodásról ír, a hagyományból választ ki különféle filozófiai elgondolásokat, a hagyományból szelektál,

ezzel gondolkodását is eleve egyfajta előfeltevés hatja át. Rétegtani modelljébe már bevon minden filozófiai tendenciát, és a filozófiai hagyományt új keretbe ágyazza: a történetiséget a különféle filozófiák közötti egyidejű működés váltja fel. Egyrészt rendkívül ígéretesnek tartjuk az utóbbi megközelítést, hiszen a fenomenológiai beállítódáshoz híven úgy gondoljuk, hogy a filozófiai hagyomány a legkülönbélebb gondolati alakzatokból, és már nem egy eleve valamiképp elrendezett egység, például a történelem alá rendelt alakzatok egyenértékű sokaságából áll. Termékenynek tartjuk azt a megközelítést is, ahogy Deleuze faggatóra vonja ezt az új terepet (a különféle gondolkodások egymás közötti mozgásának vizsgálatát, ismétlődéseik kérdését stb.). Ugyanakkor Deleuze-zel szemben úgy gondoljuk, hogy a filozófiai gondolkodás tapasztalatához csak akkor férközhetünk közelebb, ha a hagyományt teljes egészében felvállaljuk, azaz minden lehetséges gondolati alakzatot figyelembe veszünk, és fordítva, a filozófiai hagyományt is csak akkor tudjuk megfelelően értékelni, ha nem választjuk le a gondolkodás tapasztalatáról, azaz a kettőt egymásra vonatkoztatva vizsgáljuk. Ebből pedig az következik, hogy a filozófiai gondolkodás, amikor a hagyománnyal való viszonyát vizsgálja, semmilyen előzetes szelekciónak elvet nem követhet, a hagyomány vizsgálata pedig elválaszthatatlanul összekapcsolódik a gondolkodás aktuális működésével. E kettős kötés alapján nézzük meg azt is, hogy a különféle perspektívával rendelkező filozófiai alakzatok milyen kapcsolatokba lépnek egymással, vagy épp milyen típusú elutasításban részesítik egymást.

Az eredmények tézisszerű felsorolása:

Az értekezés végig érvényesíteni kívánja azt az elképzelést, hogy a filozófiai gondolkodás meghaladhatatlanul perspektivikus. Érvelésünk szerint ha nem lenne az, fel sem bukkanhatna, hiszen épp a perspektivikusságából fakadó kettős látás indítja el a filozófiai gondolkodást. Azzal, hogy a filozófiai gondolkodás felbukkan, már nem válhat meg ettől a jótékony tehertől anélkül, hogy ne szüntetné meg önmagát. Jelenléte ugyanakkor nem a filozófiai gondolkodás hiábavalóságát demonstrálja, hanem épp ellenkezőleg, azt, hogy a gondolkodásnak folyamatos tennivalója van; szüntelenül érthetővé kell tennie a perspektivizmusból fakadóan újra és újra érthetlenné váló

dolgokat. A gondolkodás perspektivizmusának ugyanakkor messzemenő következményei vannak, amelyek az értekezés további állításait is jelentősen befolyásolják.

A filozófiai gondolkodásról kizárólag tapasztalatokon keresztül szerzünk tudomást, ezért amennyiben az értekezés témája a filozófiai gondolkodás, minden esetben a gondolkodás tapasztalatát elemezzük. Ez a tapasztalat arra hívja fel a figyelmet, hogy a perspektivizmus nem csupán a kezdeteknél, és nem csupán véletlenszerűen bukkan fel, hanem szükségképpen folyamatosan, újabb és újabb szinteken ismétlődik a gondolkodás folyamatában. Egyetlen tárgy lehetséges értelemaitől így jutunk el a különféle filozófiai elképzelések sokaságához, amely maga is számtalan, látszólag egymást kizáró, egymással rivalizáló filozófiai irányzattal van tele. A filozófiai gondolkodás lépten-nyomon perspektívákat hoz létre, és amikor magát a gondolkodás tapasztalatát vizsgáljuk, mi magunk is egy olyan perspektíva után kutatunk, amely képes meghatározni e perspektívák mozgását és rendjét. E keresés egyik eredménye ugyanakkor éppen az, hogy a gondolkodás során folyamatosan keletkező legkülönbélebb perspektívák nem egy metaperspektívában kapcsolódnak össze, hanem egy folyton alakuló közegben képeznek egységet. A perspektíváknak ez a közege a gondolkodás tere, amely a gondolkodásból fakadó perspektivizmus miatt egyrészt nyitott, másrészt, mivel minden egyes perspektíva mindig meg is változtatja az addigi közeget, változó sokaság. A filozófiai gondolkodás tehát egy változó, nyitott térben bomlik ki. Ebből következően a filozófiai gondolkodás egy több szinten zajló, idői folyamat, amelyet summás meghatározások helyett csupán egy hosszabb leírásban lehet körülhatárolni. E leírás során igyekeztünk azokat a mozzanatokot kiemelni, amelyek körvonalazhatják a gondolkodás terét. Ezt három lépésben hajtjuk végre, amelyek maguk is további részekből állnak. Először az éppen kibomló perspektívák folyamatát, azután a már létrejött perspektívák viszonyait, végül a gondolkodás és a hagyomány összetartozását követjük nyomon.

A gondolkodás, a perspektivizmusból fakadó értelemkeresés során különféle mozgásokat végez: amennyiben keres, kutat, eleméz, összehasonlít, inkább elidőz és lassít a tárgy körül, amikor pedig felismerésben részesül, sikerül megragadnia valamit, sőt intuíciók teljes sorát képes együtt látni, akkor felgyorsul, és hihetetlen sebességekre képes. A gondolkodás tapasztalata és a filozófiai gondolkodás leírása elképzelésünk szerint elválaszthatatlan a gondolkodás különféle mozgásaitól. E mozgásokat ugyanakkor különféle affekciók kísérik. Így egyrészt az idegen *kihívásának* affektív ereje újra és újra arra készíti a filozófiai gondolkodást, hogy visszatérjen az értelmét veszített tárgyhoz, és valamilyen értelmet találjon számára. Ez a kényszerítő erő tehát állandóan perspektívák

kutatására indítja a filozófiai gondolkodást. Emellett azonban egy másik meghatározó affektivitás is fellép, az, amely a perspektívák felfedezésében és összekötésében vesz részt (utóbbi maga is újabb perspektívákat feltételez). Ez maga az a filozófiai érzékenység, amely képes észrevenni a problémát és az értelem összefüggéseit. Az egészet átható vágy már a filozófiai gondolkodás értelméért felel, és a gondolkodás képességét teszi próbára. Vágy nélkül nem tudnánk meg soha, mire képes a gondolkodásunk. A filozófiai gondolkodás tehát olyan elemektől függ, amelyek hozzá képest különmeműek. Leírásunk ugyanakkor arra is rá kíván mutatni, hogy a mozgás és az affektív mozzanatok nélkül eleve nem bomlana ki a filozófiai gondolkodás a maga egészében. Ennek során olyan fázisok bukkannak fel, amelyek változó sorrendben, de együttesen jelenítik meg a filozófiai gondolkodás komplexitását, és a gondolkodás terének elengedhetetlen építőköveit alkotják. Ezek, a teljesség igénye nélkül, a következők: a kettőség felbukkanása és az értelmek sorjázása; a protoperspektívák megjelenése és a körülöttük történő elidőzés; a gondolkodás felgyorsulása és új perspektívák létrehozása (amelyet a vágy szökésvonala tart fenn); zsákutcák kialakulása; idő- és térutazások az egyes perspektívák között stb.

Ezután, Deleuze nyomán, ugyanakkor a fenomenológia belátásait továbbra is megtartva azokat az alakzatokat elemezzük, amelyeket a gondolkodás már elsajátított, és filozófiai anyagként vagy hagyományként ugyanúgy a gondolkodás terét képezik, mint egy éppen kialakuló perspektíva. Az elemzés tétje a következő: ha minden lehetséges gondolatalakzatot beengedünk egyetlen vizsgálódási terepre, vajon megragadhatóak-e bizonyos összefüggések a különféle perspektívák között? Amennyiben a válasz pozitív, tovább cizellálható és tágítható a gondolkodás terének fogalma, immár a viszonyok tipológiáján keresztül. Ehhez egyrészt a gondolkodás ellenségeit nézzük meg. Vajon mi nem közösködhet a gondolatok heterogén sokaságával? A vizsgálódás meglepő eredménnyel zárul. A gondolkodás bármely ellensége már eleve a filozófián belül üti fel a fejét, és a filozófia perspektivizmusa hozza azokat létre, ugyanakkor a filozófia terén belül az egyes ellenségek mindig csak lokális értékkel bírnak. Ez azt jelenti, hogy nincs a filozófiának általában ellensége, mindig csupán meghatározott gondolatalakzatok ellenségeiről beszélhetünk, amelyek más alakzatok számára nem feltétlenül válnak ellenséggé. Ezzel a gondolkodás tere maximális tágasságát éri el, hiszen minden a részévé válik. Ugyanakkor második lépésként már a perspektívák közötti összefüggésekre fókuszálunk. Itt olyan triviális, de mégis lényegi tényre hívjuk fel a figyelmet, hogy a kialakult perspektívák heterogén sokasága különféle szempontok alapján képes az összekapcsolódásokra. Olyan távolinak tűnő szerzők, mint Platón és Kant, vagy olyan

egymástól rendkívül eltérő irányzatok, mint az empirizmus és a transzcendendálfilozófia, egyik pillanatról a másikra közös platformra kerülnek. Így a legkülönbözőbb és legtávolabbi rendszerek, fogalmak, eljárások, témák stb. kapcsolódhatnak össze egyetlen pillanat alatt. Ez mindig annak a függvénye, sikerül-e egy olyan perspektívát találni, ahonnan két különmű dologban hirtelen meglátjuk a közös elemet. Az értekezés záró részében a létrejövő perspektíva és a hagyomány kapcsolatát néztük meg, vagyis a gondolkodás terének két, egymással látszólag nem közösködő tömbjét. A gondolkodás univerzalizál, és valamilyen formában minden valaha létrejött gondolatot (ezt hívjuk hagyománynak) a maga képére próbál formálni. Ezzel együtt maga a hagyomány is folyamatosan alakul, attól függően, hogy a gondolkodás milyen új perspektívákkal látja el. Ugyanakkor a gondolkodás meghaladhatatlan perspektivizmusa újra és újra akadályt gördít az elé, hogy az univerzalizálás sikerrel járjon, hiszen annak megjelenésével együtt rögvest alternatív perspektívák jelennek meg, noha kezdetben csupán virtuálisan. Végző konklúzióink szerint a perspektivizmus nem vezet relativizmushoz, hiszen egyrészt elismeri minden igazolt értelem jogát, és nem tör azok helyére, másrészt saját igazolt értelmét sem adná fel egy másik, kevésbé artikulált értelemért cserébe.

Publikációk a témában:

Tanulmányok:

Farkas Henrik: A barátság mint a közös alkotás művészete In *Lábjegyzetek Platónhoz: A barátság* (szerk.: Laczkó Sándor és Dékány András) Szeged, Librarius, 2005, 208-214.o.

Farkas Henrik: Idegenség és intenzitásélmény a filozófiában In *A dolgok és a szavak* (szerk.: Kenéz László és Rónai András), L'Harmattan, Budapest, 2008, 9-18.o.

Farkas Henrik: Vágy, esetlegesség, szükségszerűség In *Aspecto*, 2009. II.évf. I.szám, 5-18.o.

Farkas Henrik: Erőmegnyilvánulás és cselekvőképesség (Az interszubjektivitás fenomenológiájához) In *Sartre és Merleau-Ponty, A francia fenomenológia klasszikus korszaka* (szerk.: Váradi Péter és Ullmann Tamás), Budapest, L'Harmattan, 2011, 59-67.o.

Farkas Henrik: Értelemsokaság és sematizmus In *Aspecto* (várható megjelenés: 2011. szeptember)

Fordítások:

M. Merleau-Ponty: *A látható és a láthatatlan*, l'Harmattan, Budapest, 2007 (társfordító: Szabó Zsigmond)

G. Deleuze, F. Guattari: *A sima és a barázdált* In *Térelméletek*, BME Középülettervezési tanszék (várható megjelenés: 2011. szeptember)

Bergson: A lehetséges és a valóságos In *Bergson aktualitása* (szerk.: Ullmann Tamás és Jean-Louis Vieillard Baron), Gondolat, Budapest, 2011.

G. Deleuze, F. Guattari: *Mi a filozófia*, Műcsarnok kiadó, Budapest (várható megjelenés: 2011. szeptember)

Konferencia-előadások:

2009 március, Kolozsvár: a Babes-Bolyai Tudományegyetem és a Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett közös filozófiai konferencia

Előadásom címe: *A vágy fenomenológiája*

2008 december, Budapest, ELTE BTK, A Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett konferencia Merleau-Ponty születésének 100. évfordulójára

Előadásom címe: *Merleau-Ponty és a Jó ideája*

2008 szeptember-október, Prága: Corporeity and Affectivity

Fifth central and Eastern European Conference On Phenomenology

Előadásom címe: *Ethics of Merleau-Ponty*

2007. május, Budapest, ELTE: A Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett konferencia fiatal kutatók számára

Előadásom címe: *Intenzitások*

2006. december, Miskolc: A Miskolci Egyetem és a Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett konferencia E. Lévinas születésének 100. évfordulójára

Előadásom címe: *Fizika és etika*

2005. december, Budapest, ELTE BTK: A Magyar Fenomenológiai Egyesület által szervezett konferencia Sartre születésének 100. évfordulójára

Előadásom címe: *Erőmegnyilvánulás és cselekvőképesség*

2005. november, Pécs: Adódás és alkotás: Konferencia fiatal fenomenológusok számára a kortárs filozófiai diskurzus e két kulcsfogalmáról.

Előadásom címe: *Az üres fenomén*

2005 június, Párizs: Langue et Langage: Nemzetközi filozófiai konferencia a nyelvről.

Előadásom címe: *Le rôle du langage opérant et du langage répétitif dans la constitution du sens*

